

BİGÂ

(bk. ZİNA).

BİGİ, Mûsâ Cârullah

(bk. MÛSÂ CÂRULLAH).

BİH-ÂFERİD b. MÂHFERVEDİN

(به آفرید بن ماهفرویدین)
(ö. 131/748-49)

Emevîler'in son dönemlerinde ortaya çıkan ve Mecûsîliği İslâm'ın bazı esaslarına göre yeniden şekillendirmeye çalışan İranlı din reformcusu.

Sisân veya Sis diye tanınır. Kaynaklarda hayatına dair fazla bilgi yoktur. Sadece Nişâbur'un Havâf bölgesinde yaşadığı bilinmektedir. 129 (747) yılında bir kâhin ve Mecûsî peygamberi olarak ortaya çıktı. Rivayete göre yedi yıl kaldığı Çin'den Havâf'a döndüğü zaman öldükten sonra dirildiğini ve cennetten gelmekte olduğunu, diğer bir rivayete göre kabirde bir yıl ölü olarak kaldıktan sonra oradan çıktığını ve Zerdüş'tün asıl dinini getirdiğini öne sürdü. Bütün Mecûsîler'den ateşe tapmaktan vazgeçmelerini ve göklerde öğrendiğini iddia ettiği asıl dine uymalarını istedi. Bazı İslâmî esaslardan etkilenerek yeniden şekil vermeye çalıştığı Mecûsîliğin yeni esaslarını Farsça olarak yazdığı bir kitapta açıkladı. Buna göre ateşe tapmayı, ana, kız kardeş ve kız çocuğuyla evlenmeyi, hayvanları ihtiyarlamadan kesmeyi, ölü hayvan eti yemeyi, şarap içmeyi yasakladı. Bunlardan başka güneşe karşı dönmek ve tek diz üzerinde durmak suretiyle günde beş veya yedi defa dua etmeyi, zekât vermeyi, saçları uzatmayı ve Zerdüş'tün peygamberliğine inanmayı emretti. Davetine pek çok Mecûsî'nin uyması ve görüşlerinin yayılması üzerine Mecûsî din adamları (mubedler) harekete geçerek kendisini Ebû Müslim'e şikâyet ettiler. Ebû Müslim de onu Şebîb b. Dâh ve Abdullah b. Saîd vasıtasıyla müslüman olmaya ve Abbâsî idaresine boyun eğmeyi davet etti. Bih-âferîd İslâmîyet'i kabul etmiş görünmekle birlikte kâhinliğe devam etti; bunun üzerine Nişâbur'da bazı taraftarlarıyla beraber öldürüldü (İbnü'n-Nedîm, s. 407). Ölü münden sonra Sisâniyye (Sisiyye), Üstâdiyye, Bih-âferîdiyye gibi adlarla anılan ve IV. (X.) yüzyıla kadar faaliyetlerini sürdüren taraftarları onun sarı bir katır üze-

rinde göğe yükseldiğini, bir gün dünyaya dönerek düşmanlarından intikam alacağını iddia etmişlerdir.

Abdülkâhir el-Bağdâdî, dört Mecûsî fırkasından biri olan Bih-âferîdiyye'nin, diğer Mecûsîler'e nisbetle İslâm'a yakın bazı görüşlerinin bulunmasına rağmen kestikleri hayvanların etini yemenin, kadınlarıyla evlenmenin câiz olmadığını ve kendilerinden cizye kabul edilemeyeceğini, kısaca onlara Ehl-i kitap muamelesi yapılmacağını belirtir (*el-Farğ*, s. 214).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 407; Muhammed b. Ahmed el-Hârîzmî, *Mefâtihu'l-`ulûm*, Kahire 1342, s. 26; Bağdâdî, *el-Farğ* (Kevserî), s. 214; Şehristânî, *el-Milel* (Kilânî), I, 238; Browne, *LHP*, I, 308-310; S. M. Stern, *Studies in Early Isma'îlism*, Leiden 1983, s. 43-46; "Bih'âfrîd", *IA*, II, 603-604; D. Sourdell, "Bih'âfrîd b. Farwardîn", *EL*² (Ing.), I, 1209.

AHMET SAİM KILAVUZ

BİH-ÂFERİDİYYE

(به آفریدیة)

Mecûsîliği yeniden şekillendirmeye çalışan İranlı Bih-âferîd b. Mâhfervedîn'in (ö. 131/748-49) taraftarlarına verilen ad (bk. BİH-ÂFERİD b. MÂHFERVEDİN).

BİHÂR

(بهار)

Hindistan'da bir eyalet ve aynı adı taşıyan şehir.

Batısında Utar Pradeş ve Medya Pradeş eyaletleri, kuzeyinde Nepal, doğusunda Bengladeş ve Batı Bengal eyaleti, güneyinde ise Orissa eyaleti bulunur. Yüzölçümü 173.876 km², nüfusu 69.914.734 (1981) olan Bihâr eyaletinin başşehri Patna'dır. Eyalet dört yönetim birimine ayrılmıştır. Bunlar Patna, Tirhut, Bagalpûr ve Chota Nagpûr'dur. Bu bölgede konuşulan Bihârî lehçesi Hindû'dan (Hindustânî) çok Bengalce'ye yakındır. İngiliz hâkimiyeti devrinde Bengal valisinin emrinde bulunan bölge sonradan Orissa eyaletine dahil edilmiştir. Bugün ise doğrudan Hindistan Cumhuriyeti'ne bağlı bir eyalettir. XV. yüzyılda Şîrşah Sûrî tarafından Patna'ya taşınıncaya kadar bölgenin merkezi Bihâr şehri idi. Tarihte hiçbir zaman bağımsız bir devlet olmayan Bihâr, Ekber Şah zamanında Bâbürlü İmparatorluğu'nun idaresine girmiştir (1582).

Bihâr

İslâmîyet'in Hindistan'da yayıldığı ilk devirlerinden itibaren Bihâr bölgesi kendi içindeki idarecilerce yönetilmiştir. Bu bölgede bulunan Mungir, 1193'te Muhammed b. Bahtiyâr Halcî tarafından fethedilerek Delhi Sultanı Kutbüddin Aybeg'e bağlanmıştır. 1290-1320 yılları arasında Halaciler'ce yönetilen bölge, 1330'da Muhammed b. Tuğluk tarafından kesin olarak Delhi Sultanlığı idaresine altına alınmıştır. 1397'de bir ara Kanpûr'a bağlanan Bihâr'ı 1488'de İskender Lüdî tekrar Delhi Sultanlığı topraklarına katmıştır. 1765'te ise İngiltere'ye bağlanarak Doğu Hindistan Şirketi'nin denetimi altına girmiştir.

Bölgede yaşayan müslümanların nüfusu % 12'ye kadar varır. Eyalet merkezi Patna ile Muzafferpûr, Bagalpûr, Pusa ve Darbhanga şehirlerinde birer üniversite vardır. Darbhanga Üniversitesi'nde Sanskrit araştırmaları çok gelişmiştir. Patna'daki Khuda Bakhsh Oriental Public Library de birçok yazma eserin bulunduğu önemli kütüphanelerden biridir (bk. BANKİPÜR; HUDÂBAHŞ).

Bölgede çok sayıda kömür yatakları ve demir fabrikaları bulunması dolayısıyla bugün Bihâr, Hindistan endüstrisi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bakır, fosfat, mika, boksit, demir cevheri, manganez ve kömür başta olmak üzere ülkede çıkarılan madenlerin % 40 kadarı bu bölgede toplanmıştır. Burada bulunan Ranchi, Bokaro ve Cemşîdpûr şehirleri Hindistan'ın büyük sanayi merkezleri arasındadır.

Bihâr, 1852 ve 1859 yıllarında İngiliz yönetimine karşı başlatılan ayaklanmaların önemli merkezlerinden biri olmuş,

daha sonraki dönemlerde de Hint milli-yetçiliğinin bütün safhalarında etkin bir rol oynamıştır.

Bihâr eyaletinde Nalanda ilinin merkezi olan ve Bihâr veya Bihâr-ı Şerif adıyla anılan şehir, Ganj'ın kolu olan Paimar ırmağının doğu kıyısında ve XIII-XIV. yüzyıllarda müslümanların idaresindeki Bihâr bölgesinin merkezi olmuştur. Şehrin nüfusu 151.343'tür (1981).

Bihâr bölgesinde bugüne ulaşmış en eski mimari eserler Bihâr-i Şerif'teki Melik İbrâhim Bayyû Türbesi (1353) ile Muhammed-i Sicistânî'nin türbesidir. Telhâra'daki Sengî Mescid ve İmâdpûr'da Bahtiyâr Halcî'ye ait olduğu söylenen türbe de bu ilk dönem mimari eserleri içinde yer alır. Bunları Mangîr'deki Şah Nâfe Türbesi (1497-1498), Hedef'teki Câmî-Mescid (Cuma Camii, XVI. yüzyıl) takip eder. Hilsa'da Şah Jamman Jati Türbesi (1543), Sassaram'da (Sehserâm) Hasan Sûr, Şirşah Sûr ve Alâvel (Alîval) Han türbeleri, Chainpûr'da Bahtiyâr Han Türbesi, Rohtasgarh'ta kale içindeki Câmî-Mescid (1543) Süfîler dönemine ait önemli eserlerdir. Rohtasgarh'taki Habeş Han Camii ve Türbesi (1578) ile kısmen harap halde olan Sâkî Sultan Türbesi (1578), Bâbürlüler'in ilk zamanlarında yapılmakla birlikte bir önceki dönemin mimari özelliklerini yansıtır. Bâbürlü dönemi eserleri arasında Menîr'deki (Maner) Mahdûm Şah Devlet Türbesi ile Sengî Mescid, Champanagar'da Mahdûm Sâhib Türbesi (1622-1623), Rajmahal'de Seng-i Dalan Köşkü, Patna'da Şirşah Camii, Medrese Camii (1630), Nevvâb Münîrüddevle Türbesi (1759), Mîr Eşref Camii (1773-1774), Nevvâb Heybet Camii (1748) ve Bagalpûr'da İbrâhim Hüseyin Han Türbesi en önemlileridir.

Bihâr'da Şirşah Türbesi - Hindistan

BİBLİYOGRAFYA :

Kâmûsü'l-a'lâm, II, 1413-1414; Muhammed Hamid Kureşî, *List of Ancient Monuments in Bihar and Orissa*, Calcutta 1931, s. 54-56, 139-141, 146-191, 197-202, 207-219; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 378; P. Brown, *Indian Architecture (Islamic Period)*, Bombay 1981, s. 84-87; S. Israel — B. Grewal, *India*, Germany 1985, s. 156-161; H. Goetz, "The Mausoleum of Sher Shah at Sasaram", *AI*, V/1 (1938), s. 97; Hasan Nishat Ansari, "Political History of Bihar Under the Khalgis (1290-1320)", *Journal of Bihar Research Society*, sy. 54 (1968), s. 255-277; S. M. Karimi, "Late Medieval Towns of Bihar Plain", a.e., sy. 56 (1970), s. 172-190; Z. A. Desai, "The Indo-Islamic Architecture of Bihar", *IC*, XLVI/1 (1972), s. 17-38; "Bihâr", *IA*, II, 604; J. Burton-Page, "Bihâr", *EI²* (İng.), I, 1209-1210; Syed Hasan Askari, "Bihar", *EI^r*, IV, 252-253.

ARİF NAIM

BİHÂRİ

(البهاری)

Muhibbullah b. Abdışşekür el-Bihârî
(ö. 1119/1707)

Hindistanlı Hanefî fakihî.

Hindistan'ın Bihâr eyaleti sınırları içinde bulunan Muhib Alipûr'a bağlı Kerâ köyünde doğdu. Babası Hz. Osman, annesi Hz. Ebû Bekir'in soyundan gelmektedir. Kutbüddin b. Abdülhalim es-Sihâlevî ve Kutbüddin el-Hüseynî eş-Şemsâbâdî gibi hocalardan ders aldı. Hanefî fıkhi ve mantık sahalarda üne kavuştu. Dekken'de görüştüğü ve üzerinde büyük bir tesir bıraktığı Evrengzîb tarafından önce Leknev, ardından Haydarâbâd kadılığına tayin edildi (1097/1685-86). Daha sonra kadılık görevinden alınıp Şah Âlem'in oğlu şehzade Refîu'l-kadr'in hocalığı ile görevlendirildi. Kâbil'e vali olarak tayin edilen Şah Âlem Bihârî'yi de yanında götürdü (1109/1697-98). Babası Evrengzîb'in ölümü üzerine Dekken'e dönen Şah Âlem, Fâzıl Han unvanını verdiği Bihârî'yi Hindistan başkadısı tayin etti (1118/1706-1707). Ancak Bihârî göreve başladıktan birkaç ay sonra vefat etti.

Eserleri. 1. *Müselle mü's-şübût*^a. Hanefî usûl-i fikhina dair bir eser olup 1109'da (1697-98) kaleme alınmıştır (Leknev 1263; Aligarh 1297; Aymara 1297; Delhi 1311; Kahire 1322, 1326). 2. *Süllemü'l-ʿulûm*. Mantıkla ilgili bir eserdir (Leknev 1290; Delhi 1322; Kazan 1906). Muhammed Mübârek b. Muhammed Dâim Edhemî Fârûkî'nin *el-Münhiyye* (Leknev 1265; Kanpûr 1298, 1309; Delhi 1300; Kazan 1887; Lahor 1309), Muhammed Mübîn el-Lek-

nevî'nin *Mir'âtü's-şürûh* (Leknev 1288, 1300, 1322; Kanpûr 1311, 1314), Muhammed Hasan el-Leknevî'nin *el-Akvâlû'l-erbaʿa* (Kanpûr 1286; Leknev 1326), Haydar Ali b. Hamdullah'ın *Tahrîrât*, Muhammed Ali el-Mübârekî el-Kanpûrî'nin *Mî'râcû'l-fühûm*, Muhammed Abdülbahâ'nın *İntâku'l-mefhûm* (Delhi 1322) adlı eserleri başta olmak üzere pek çok şerh, hâşiye ve ta'likatı vardır. 3. *Risâle fî'l-muğâleţâtî'l-ʿâmmetî'l-vürûd*. Abdülhay el-Leknevî'nin *Muʿînü'l-gâʿişîn* adlı şerhiyle birlikte basılmıştır (Hind 1298). 4. *el-Cevherü'l-ferd*. Atomlarla ilgili bir risâledir (yazmaları için bk. *GAL*, II, 554; *Suppl.*, II, 624). Bunlardan başka kaynaklarda *Risâle fî işbâti enne mezhebe'l-Hanefiyye ebʿad ʿani'r-reʿy min mezhebi's-Şâfiʿiyye* adlı bir eserinden de söz edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sıddık Hasan Han, *Ebcedü'l-ʿulûm*, Dımaşk 1978, III, 233-234; Serkis, *Muʿcem*, I, 595-596; II, 1963; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhetü'l-havâtir*, VI, 250-252; Brockelmann, *GAL*, II, 554; *Suppl.*, II, 622-624; *İzâhu'l-meknûn*, I, 382; II, 23, 366, 481; *Hediyyetü'l-ʿarifîn*, II, 5; Ziriklî, *el-Aʿlâm*, VI, 169; Kehhâle, *Muʿcemü'l-müʿellifîn*, VIII, 179; a.m.f., *el-Müstedrek*, Beyrut 1406/1985, s. 577; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 378-379; C. Zeydan, *Âdâb*, II/3, s. 356; Yûnus İbrâhim es-Sâmerrâî, *ʿUlemâ ʿül-ʿArab ft şibhi'l-kâretî'l-Hindiyye*, Bağdad 1986, s. 517; Zübeyd Ahmed, *el-Âdâbü'l-ʿArabiyye*, s. 103-106, 152, 157-159, 167-169, 317-318, 383; M. Hidayet Hosayn, "Bihârî", *IA*, II, 604; A. S. Bazmee Ansari, "al-Bihârî", *EI²* (İng.), I, 1210; a.m.f., "el-Bihârî", *UDMİ*, V, 118.

RAHMİ YARAN

BİHÂRÜ'İ-ENVÂR

(بحارالانوار)

Muhammed Bâkır el-Meclisî'nin
(ö. 1110/1698 [?])
Şîh-İmâmî rivayetlerin
tamamını içine alacak tarzda
hazırladığı Arapça derleme eseri.

Tam adı *Bihârü'l-envârî'l-câmî ʿa li-düreri aḥbârî'l-eʿimmetî'l-eḥḥâr*'dir. Müellif bu eserden önce Eminüddin et-Tabersî'nin *el-İhticâc*'i, Şeyh Sadûk diye bilinen İbn Bâbeveyh el-Kummî'nin *el-Emâlî*, *el-Hişâl*, *ʿUyûnü'l-aḥbâr*, *ʿİlelû's-şerâʿiʿi*, *Meʿâni'l-aḥbâr* ve *et-Tevhîd*'i, Himyerî'nin *Ḳurbû'l-isnâd*'i, Ebû Ca'fer et-Tûsî'nin *Mecâlis*'i ve Ali b. İbrâhim el-Kummî'nin *Tefsîr*'indeki konuları esas alarak *Fihrisü muşannefâtî'l-aḥḥâb* adlı bir fihrist hazırladı. Daha sonra İmâmîyye'nin eserlerindeki bütün rivayetleri içine alacak bir kitap ha-